

Hallintohistoriaa monitieteellisesti

Jari Stenvall ja Seppo Tiihonen

Hallintohistoriallinen tutkimus sisältää laaja-alaisesti määriteltynä kaiken hallinnon menneisyyttä käsittelevän tutkimuksen. Käytännössä hallintohistoria onkin osoittanut sellaiseksi kohde-alueeksi, jossa eri tieteitä edustavat tutkijat ovat joutuneet kohtaamaan toisensa. Hallintohistoriallista tutkimusta ovat niin kansainvälisessä kuin kotimaisessa mielessä harjoittaneet erityisesti oikeus-, hallinto ja historiatieteilijät. On selvää, etteivät erilaisiin ajattelutapoihin sitoutuneet tutkijat tavoita aina tieteellisessä keskustelussa toisiaan. Kuitenkin monitieteellisyys on tuonut hallinnon historian tutkimukseen eri näkökulmien myötä juuri sitä laaja-alaisuutta, joka on lieenee tarpeen kaiken inhimillisten ilmiöiden syvälisen ymmärtämisen kannalta. Monitieteellisyytensä takia hallinnon historian tutkimus tarjoaa myös erinomaisen mahdollisuuden tarkastella ja eritellä niitä tekijöitä, joiden osalta oman tieteenalan ajattelutapa eroaa tai on yhteneväinen muiden tieteiden suhteen.

Vaikka hallintohistorian tutkimus on Hallinnon Tutkimuksen Päivillä noteerattu oman työryhmän arvoiseksi suuntaukseksi, on hallintotieteellisen tutkimuksen kentässä historiaa kohdistuvan tutkimuksen asema osin vakiintumaton. Tämä siitä huolimatta, että esimerkiksi Tampereen yliopiston hallintotieteellisellä laitoksella historiallis-geneettisen tutkimusperinteen merkitys on ollut huomattavankin suuri. Historiaan suuntautunut hallintotieteilijä joutuu toistuvastikin vastaamaan kysymyksen siitä, miksi on tärkeää tehdä historiaan kohdistuvaa tutkimusta. Välillä hallintohistoriasta käyty väittely muistuttaan luonteeltaan sitä keskustelua, jossa on pohdittu, onko kvantitatiivinen vai kvalitatiivinen tai hermeneuttinen vai positivistinen tutkimus oikeaa tutkimusta. Tieteen kehityksen kannalta on tietysti valitettavaa, jos asetamme tutkimukselle rajoja käytettävän metodin tai aineiston perusteella. Mikäli tutkimusten kategorisointi ylipäänsä nähdään tarpeelliseksi, olisi syytä kiinnittää huomiota niihin ajattelu- ja lähestymistapoihin, joiden perustalta kohdetta on tutkimuksissa lähestytty. Tästä näkökulmasta historiaan kohdistuva tutkimus voi olla hallintotieteellistä, kun tutkimuskohdetta on lähestytty hallintotieteellisen tradition mukaisesti.

Huomattava on myös se, että kansainvälisessä mielessä historiaan kohdistuva tutkimus näyttää olevan hallintotieteessä selkeästi kasvamassa oleva alue. Esimerkiksi kansainvälisellä hallintotieteen instituutilla (IIAS) on oma pysyvä hallintohistorian työryhmä. Eräiden tutkijoiden, kuten Anders Perezin toimesta on todettu, miten historiallisen näkökulman puutteen takia hallintotieteessä kyky ymmärtää ja ratkaista käytännön ongelmia sekä muodostaa ja kehittää teoriaperustaa on keskeiseltä osin heikentynyt. Hallintotieteessä tarvitaan poikittaistutkimuksen rinnalla siis myös pitkittäiskehitystä luotaavia tutkimuksia.

Hallinnon tutkimuspäivillä hallintohistorian työryhmä kokoontui toisen kerran. Jo edellisellä kerralla työryhmässä esitettiin runsaasti tasokkaita papereita, joista syntyi myös vilkasta keskustelua. Tällöin kuitenkin työryhmän teema jäi osittain hajanaiseksi, koska useimmilla papereilla ei ollut kiinteää yhteyttä toisiinsa.

Edellisen kerran kokemuksesta viisastuen Tampereella järjestettyjen Hallinnon Tutkimuksen Päivien hallintohistoriantyöryhmän työskentely teemoitettiin. Tavoitteeksi asetettiin se, että ryhmän kautta saataisiin entistä jäseentyneempi kuva siitä, mitä on hallintohistoria ja kuinka hallintohistoriallista tutkimusta tehdään. Tällä tavoin haluttiin hahmottaa eri tieteenaloja edustavien tutkijoiden ajattelun yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia hallinnon historiaa koskevassa tutkimuksessa. Ratkaisu osoittautui onnistuneeksi. Ryhmään saatiin kutsuttua eri tieteenaloilta hallinnon historian tutkijoita, jonka ansiosta pidetyt esitelmät olivat varsin korkeatasoisia ja monipuolisia. Esitelmien pohjalta onkin valmisteilla julkaisu, missä hahmotetaan hallintohistoriallisen tutkimuksen nykyistä tilaa.

Kaikkiaan hallintohistoriantyöryhmässä pidettiin seitsemän esitystä tai puheenvuoroa. Ensimmäisenä oli vuorossa FT Eljas Orrman. Hän on tunnettu erityisesti keskiajan tutkimuksistaan, joissa hän käsitellyt myös hallintohistoriaa. Esityksessään Orrman tarkasteli laaja-alaisesti hallintohistoriallisen tutkimuksen luonnetta. Orrman muunmuassa korosti monitieteellisen hallintohistoriallisen tutkimuksen tärkeyttä, sillä hänen mie-

lestään sekä despriktiivisen että teoreettisiin opirakennelmiin sitoutuneiden tutkimustraditioiden ovat yksin riittämättömiä pyrittäessä selvittämään hallintotoiminnan olemusta ja sisäistä dynamiikkaa menneisyydessä. Samoin Orrman toi esiin muunmuassa mikrotason kysymyksiä selvittäneiden hallintohistoriallisten tutkimusten puuttumisen.

Myös professori Juha Vartola käsitteli omassa puheenvuorossaan monipuolisesti hallintohistoriallisen tutkimuksen luonnetta ja olemusta. Vartola kiinnitti esimerkiksi huomiota eri tieteenalojen osin keinotekoisiiin raja-aitoihin hallintohistoriallisessa tutkimuksessa. Samoin Vartola nosti esiin tärkeän, mutta paljolti huomiotta jääneen kysymyksen siitä, että sitoutumalla erillaisiin ajattelutapoihin hallintohistoriallisen tutkimuksen luonnekin saattaa poiketa varsin suuresti toisistaan. Mikäli otamme lähtökohdiksi esimerkiksi Max Weberin tai Herbert Simonin hallintokäsitykset on lopputuloksena hyvin toisistaan poikkeavaa hallintohistoriallista tutkimusta.

Assistetti Matti Mälkiä paikallisti omassa esitelmässään aiemmasta poikkeavalla tavalla hallintohistoriallisen tutkimuksen aseman hallintotieteellisessä tutkimuksessa. Mälkiän mukaan hallintohistoriallista tutkimusta tarvitaan muunmuassa siksi, että ilman historiallista ymmärtämystä meidän on vaikea hahmottaa, miten, miksi ja millaisiksi hallinnolliset rakenteemme ovat muotoutuneet. Historiallinen perspektiivi auttaa myös ymmärtämään sitä, millaisten reunaehtojen puitteissa julkisen hallinnon toimintoja voidaan yhteiskunnassa kehittää. Kuitenkin Mälkiä korosti myös sitä, että hallintotieteen piirissä harjoitettava hallintohistoriallinen tutkimus on osa ja vain osa laajempaa hallintotieteen kenttää.

Omilla tutkimuksillaan hallintohistoriallisen tutkimuksen kehitykseen vaikuttanut HTT Markku Temmes tarkasteli esitelmässään hallintohistoriallisen tiedon merkitystä hallinnon kehittämislle. Temmeksen mukaan hallintohistoriallisella lähestymistavalla on meneillään renesanssi hallinnon kehittämisen työkaluna. Nopeiden ja syvien hallintokulttuurin muutosten tilanteessa hallintohistoriallinen ote luo jatkuvuutta ja antaa pohjaa päätöksille. Tärkeä on myös Temmeksen näkemys siitä, että kansainvälistymiskehitys vaikuttaa osaltaan hallintohistoriallisen tutkimuksen merkitykseen. Temmeksen näkemyksen mukaan hallintohistoriallisen oteen kautta voidaan pureutua eri maiden aikaisempiin traditioihin ja etsiä niihin sopivia ratkaisuja.

Tutkija Jari Stenvallin esitelmä käsitteli vertaillevan hallintotieteen mahdollisuuksia hallintohistoriallisen tutkimuksen kannalta. Esimerkkinä Stenvall tarkasteli Fred W. Riggsin prismaattisen mallin käyttökelpoisuutta hallintohistoriallisessa tutkimuksessa. Keskeistä oli ajatus siitä, että hallintotieteestä voidaan löytää lukuisia erilaisia teoreettisia viitekehyksiä, joita on mahdollista innovatiivisesti soveltaa hallintohistorialliseen tutkimukseen ja tiedonmuodostukseen. Hallintotieteelliseen sisältyvien teorioiden kannalta hallintohistoriallinen aineisto tarjoaakin usein varsin potentiaalisen tavan kehittämiseen ja rojen etsimiseen.

Tielaitoksen 200-vuotishistoriaprojektin, missä tavoitteena on kirjoittaa tieliikenteen ja tienpidon historia, johtava tutkija FTT Jaakko Masonen ja tutkija FK Kimmo Levä toivat esiin laajan historiaprojektin annin hallintohistorialliselle tutkimukselle. Esityksessään tutkijat osoittivat, miten historiantutkimuksessa syvälle menevällä tutkimuksella voidaan nostaa hallinnon toiminnan kannalta esiin varsin tärkeitä ja olennaisia seikkoja. Kiinnostavia olivat muunmuassa Masosen esiin nostamat ajatukset siitä, kuinka tie on yhteiskunnallisena rakenteena ollut elimellinen osa hallintoa. Esimerkiksi keskiaikainen hallintokoneisto toimi konkreettisesti linnojen ja tieverkkojen varassa.

Tutkija Tapio Mäkelän esityksessä kiteytyvät monet työryhmässä esiin nouseet näkemykset. Mäkelä analysoi Suomessa tehtyä hallintohistoriallista tutkimusta sekä kytki sen onnistuneesti toisistaan poikkeaviin tieteenperinteisiin ja niissä eri aikoina esiintyneisiin tutkimussuuntauksiin. Mäkelän tulkinnat osoittivat konkreettisesti sen, miten eri tieteenalat voivat täydentää toisiaan hallintohistoriallisessa tutkimuksessa. Toisaalta esitys toi esiin niitä ristiriitoja ja jännitteitä, joita monitieteellisyydestä johtuen on hallintohistorian alueella on esiintynyt.

Kaiken kaikkiaan hallintohistoriatyöryhmän anti oli lupauksia antava. Työryhmä osoitti konkreettisesti sen, miten eri tieteenalojen edustajilla saattaa olla yhtenäisiä käsityksiä monissa hyvin periaatteellisissakin tieteenfilosofisissa kysymyksissä. Tätäkin tärkeämpänä tekijänä voidaan pitää sitä, että tutkijoilla näyttää olevan väheksymisen sijasta reaalista halua ymmärtää omasta tieteenalastaan poikkeavaa tutkimusta. Tätä ymmärtämystä tarvitaan, mikäli haluamme käyttää monitieteellisyyden edut hyväksi hallintohistoriallisessa tutkimuksessa ja tällä tavoin saavuttaa entistä syvällisemmän ymmärtämyksen hallinnon kehityksen ja toiminnan logiikasta.